

si II. Mervân tarafından Humeyme'de tutuldu (130 sonu veya 131 başları / 748 sonları). İbrâhim el-İmâm hapisteyken yerine gizlice, daha sonra ilk Abbâsî halifesi olacak olan kardeşi Ebû'l-Abbâs es-Seffâh'ı imam tayin etti; ailesine de onunla birlikte Kûfe'ye gitmesini söyledi. Haran'a götürülerek hapsedilen İbrâhim el-İmâm 132 Muharreminde (Eylül 749) burada öldü. Mervân'ın emri üzerine öldürüldüğü veya aynı yıl veba salgınında öldüğü rivayet edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

el-İmâme ve's-siyâse, II, 113 vd.; Belâzürî, *En-sâb*, III, 114-127; Dîneverî, *el-Ah̄bârü't-tuvâl*, s. 338 vd., 343, 344-346, 357; Taberî, *Târîh* (de Goeje), II, 1726, 1729, 1829, 1916, 1937, 1949-1954, 1960-1964, 1973-1975, 2000; III, 24-27, 34, 35, 42-44, 47, 116, 418, 2500; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb*, III, 239, 243-244; a.m.f., *et-Tenbih* (nşr. İsmâil es-Sâvî), Bağdad 1357/1938, s. 293; Ya'kûbî, *Târîh*, Beyrut 1379/1960, II, 327, 332, 342; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, V, 254-255, 258, 259-260, 308, 339, 347-348, 356 vd., 385 vd., 409, 422 vd.; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XXII, 35-37; Zirikî, *el-A'lâm*, I, 54; Farouk Omar, *The Abbâsîd Caliphate: 132/750-170/786*, Bağdad 1969, s. 75 vd., 116-121; a.m.f., "İbrâhim b. Muhammed", *El²* (İng.), III, 988-989; M. A. Shaban, *The Abbâsîd Revolution*, Cambridge 1970, s. 152-153, 164; M. Sharon, *Black Banners from the East*, Jerusalem 1983, bk. İndeks; G. van Vloten, *Emevî Devrinde Arab Hâkimiyeti, Şia ve Mesîh Akîdeleri Üzerine Araştırmalar* (trc. Mehmed Said Hatiboğlu), Ankara 1986, s. 59, 63-64, 77; Khalid Yahya Blankinship, "The Tribal Factor in the Abbâsîd Revolution: The Betrayal of the Imam İbrâhim b. Muhammed", *JAOS*, CVIII (1988), s. 589-603; K. V. Zetterstéén, "İbrâhim", *IA*, V/2, s. 890.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ

İBRÂHİM el-LEKÂNÎ

(bk. LEKÂNÎ, İbrâhim b. İbrâhim).

İBRÂHİM-i LÜDÎ

(إبراهيم لودي)

İbrâhim b. İskender-i Lûdî
(ö. 932/1526)

Lûdîler'in son sultanı
(1517-1526).

Sultan İskender-i Lûdî'nin büyük oğludur. Babasının ölümü üzerine 8 Zilkade 923'te (22 Kasım 1517) tahta geçti. Hükümdarlığını kabul etmeyen muhalifleri, kardeşi Celâl Han'ın etrafında toplanıp onu Cavnûr hükümdarı yaparak ülkeyi ikiye bölmek istediler. İbrâhim-i Lûdî hemen kardeşinin üzerine bir ordu sevketti. Mağlûp olan Celâl Han, Sihler'in elinde-

ki Gevâliyâr'a sığındı. İbrâhim Gevâliyâr'ı da kuşattı ve Celâl Han'ı ele geçirecek adamlarıyla beraber hapse attı. Celâl Han bir müddet sonra hapiste öldü.

İbrâhim daha sonra, devlet ricâlinin kendisine karşı sadık davranmadığı gerekçesiyle sert bir idare tarzı benimsedi ve birçok ileri gelen kişiyi baskıya mâruz bırakarak kendisinden soğuttu. Hatta babasının iki önemli yöneticisini ölümüne mahkûm ettirince diğer devlet adamları kendi güvenliklerini sağlamak için İbrâhim'e karşı ayaklandılar. Bu sırada Pencap Valisi Devlet Han Lûdî de baş kaldırdı. Durumu öğrenen sultan, Devlet Han Lûdî'nin Delhi'ye gelmesini emretti, fakat şüphelenen Devlet Han oğlu Dilâver Han'ı gönderdi. Delhi'ye gelen Dilâver Han, bir müddet için hapse atıldıktan sonra geri gönderildiğinde sultanlığın merkezindeki baskı ve zulümleri babasına anlattı. İbrâhim-i Lûdî'nin tahtta kaldığı müddetçe kendi âkubetini hiç iyi görmeyen Devlet Han, o sırada Kâbil'de bulunan Bâbü'r'ü davet ederek Hindistan'a girmesini istedi. Bunun üzerine Bâbü'r Hindistan'a yönelince İbrâhim-i Lûdî 1000 kadar filin de yer aldığı çok kalabalık bir orduyla onu durdurmak için yola çıktı ve iki ordu 1526'da Panipat'ta karşılaştı. Osmanlı savaş düzenini uygulayan ve ateşli silâhlar kullanan Bâbü'r karşısında tutunamayan İbrâhim-i Lûdî'nin ordusu dağıldı ve İbrâhim savaş alanında öldü (8 Receb 932/20 Nisan 1526). Bâbü'r, İbrâhim'in cesedini törenle defnettirdi ve öldüğü yere bir türbe yaptırdı. Bu türbe zamanla ziyaretgâh haline gelmiştir. İbrâhim-i Lûdî'nin annesi Bâbü'r'ü zehirlenmek istemiş, fakat başarılı olamamıştır. Durumun ortaya çıkması üzerine suç ortakları öldürülmüş ve kendisi de Kâbil'e gönderilmiş, ancak yolda intihar etmiştir.

Sultan İbrâhim ferâset sahibi ve cesur bir hükümdardı. Soyluları kontrol altında tutmak için baskıcı bir politika uygulamışsa da zalim bir hükümdar olmamıştır. Hükümdarlık kavramının gelişmesine katkıda bulunmuş, âdil bir siyaset takip etmiş ve Lûdîler Devleti'nin bir imparatorluk haline gelmesi için çalışmıştır. Bazı tasarruflarından dolayı hânedanın yıkılışına sebep olmakla suçlanırsa da asıl sorumluluğun asilzadelere ait olduğu kabul edilmektedir. Panipat Savaşı Hindistan tarihi için önemli bir dönüm noktası olmuştur. İbrâhim-i Lûdî'nin ölümüyle Lûdî hânedanı yıkılmış, Bâbü'r bu savaştan sonra Delhi ve Agra'yı da ele geçirecek Bâbürlüler hânedanını kurmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Bâbü'r, *Bâbur-nâme* (trc. A. S. Beveridge), London 1922, II, 478, 541; ayrıca bk. İndeks; Nizâmeddin Ahmed, *Ṭabaḳât-ı Ekberî*, I, 341; Abdülkâdir el-Bedâüni, *Muntakhabu't-tawâriḳh* (trc. G. S. A. Ranking), Delhi 1986, I, 430-451; Firişte, *Gülşen-i İbrâhîmî* (nşr. Newal Kishore), Leknev 1867, I, 347; Ahmed Yâdigâr, *Târîh-i Şâhî*, Kalküta 1358/1939, s. 65-112; Abdullah, *Târîh-i Dâvûdî*, Aligarh 1954, s. 85-107; Ni'metullah, *Târîh-i Hân-ı Cihâni* (nşr. S. M. İmâmüddin), Dakka 1960, s. 229-259; Abdul Halim, *History of the Lodi Sultans of Delhi and Agra*, Dacca 1961, s. 132-198; K. A. Nizami, "The Lodis", *CHIn.*, V, 702-709; Gâzi Mukhtar Ahmad, "İbrâhim Lodi's Responsibility for the Downfall of the Lodi Empire", *IC*, XIX (1945), s. 361-375; C. C. Davies - [C. E. Bosworth], "Pānīpat", *El²* (İng.), VIII, 258-259.

A. S. BAZMEE ANSARI

İBRÂHİM MAKAMI

(bk. MAKÂM-ı İBRÂHİM).

İBRÂHİM b. MEHDÎ

(إبراهيم بن المهدي)

Ebû İshâk İbrâhim b. Muhammed el-Mehdî-Billâh b. Abdillâh el-Mansûr
(ö. 224/839)

Me'mûn'un Merv'de oturduğu sırada Bağdat'ta halife ilân edilen Abbâsî hânedanına mensup emîr.

Ramazân 162'de (Haziran 779) Bağdat'ta doğdu. Babası Halife Mehdî-Billâh, annesi Şekle (Şikle) adında Deylemlî bir câriyedir; annesine nisbetle İbn Şekle diye de anılır. Üvey kardeşi Hârûnürreşîd zamanında (786-809) Dimaşk valiliği yapan İbrâhim, hilâfetin Me'mûn'a geçmesi ve daha sonra onun Merv'e yerleşerek 2 Ramazân 201'de (24 Mart 817) Hz. Hüseyin'in neslinden gelen Mûsâ el-Kâzım'ın oğlu Ali er-Rizâ'yı velihaft tayin edip bayrağın ve asker üniformasının rengini Abbâsî siyahından Şii yeşiline çevirmesi üzerine bu durumu kabullenemeyen Bağdat'taki Abbâsîler ve Bağdat halkı tarafından, gıyabında hal'ettikleri Me'mûn'un yerine halifeliğe getirildi (201/817). Tahta geçince Mübârek unvanını alan İbrâhim, 5 Muharrem 202'de (24 Temmuz 817) Bağdat Ulucamii'nde hutbe okudu ve Ubeydullah b. Abbas b. Muhammed ile Mansûr b. Mehdî'nin başlattıkları biatları kabul etti. Fakat biat töreninin hemen arkasından ordu içinde huzursuzluklar baş gösterdi. İbrâhim b. Mehdî sükûneti tesis ettikten sonra Kûfe, Hîre ve Sevâd'a hâkim olarak Medâin'de karargâh kurdu ve Me'mûn'un kuvvetlerine karşı mücadeleye girişti. Ancak kumandanlarından Saîd b. Sâcûr ve İsâ b. Muhammed, 26